

Públic

LA CRISI NACIONAL ESTÀ AGREUJANT

L'OBLIDADA CRISI SOCIAL

Vicenç Navarro

Catedràtic emèrit de Ciències Polítiques i Polítiques Públiques

Universitat Pompeu Fabra

22 de octubre de 2019

Aquests dies ha passat quelcom que era summament fàcil de predir i que alguns, des de fa temps, estàvem alertant que passaria. En realitat, era tan fàcil de predir el que està passant que costa de creure que alguns dels protagonistes dels esdeveniments que han succeït no ho sabessin i que, en lloc d'evitar-ho, ho hagin facilitat, ja que creien, i continuen creient, que els beneficiaria políticament i electoral. I la realitat és que totes les enquestes electorals mostren que molts d'ells estan aconseguint allò que sempre havien desitjar.

Però vegem en primer lloc què ha estat passant en aquests últims dies. **Un fet és que el Tribunal Suprem ha dictat la seva**

sentència amb duríssimes penes per als dirigents independentistes, alguns dels quals són a la presó des de fa dos anys, fins i tot abans de començar el judici. L'altre, que segueix l'anterior, és que el **president en funcions del govern espanyol, el Sr. Pedro Sánchez, que està en plena campanya electoral, ha assenyalat que el govern farà complir les sentències en la seva totalitat.** I el tercer fet és que, com a conseqüència del primer, a **Catalunya s'estan produint mobilitzacions de grans sectors de la població en senyal de protesta per la duresa d'aquestes penes i en defensa dels drets civils dels presos, que consideren que han estat violats pel seu empresonament i per la naturalesa de la sentència.** No cal dir que aquests tres fets estan íntimament relacionats. I davant d'això és just preguntar-se per què passen i per què ara. S'està escrivint amb gran detall sobre cadascun d'ells. Però crec que també és urgent que es parli de què hi ha darrere de cada fet, cosa que no sempre apareix amb la claredat que exigeix la gravetat de la situació.

L'explicació oficial dels fets

Aquesta explicació queda reflectida en les declaracions de Pedro Sánchez, que considera que la sentència del Tribunal Suprem és el resultat d'un judici exemplar, característic d'un Estat democràtic que considera com "un dels més democràtics

del món" i, per suposat, homologable a qualsevol altre Estat democràtic europeu.

Trobo sorprenent aquesta declaració, ja que els indicadors de les grans limitacions democràtiques de l'Estat espanyol (per herència de l'Estat anterior) són molt abundants, tal com s'ha documentat extensament (veure, per exemple, el meu llibre **Bienestar insuficiente, democracia incompleta. Sobre lo que no se habla en nuestro país.** Anagrama, 2002). En realitat, **és un dels Estats més repressius d'Europa i amb menor sensibilitat social,** com demostra el fet que tingui una de les despeses públiques socials més baixes de la UE-15, el grup de països amb un nivell de desenvolupament econòmic similar a l'espanyol. És per això que em sorprèn que fins i tot els **propis dirigents del moviment independentista se sorprendin de l'extrema duresa de les sentències del Tribunal Suprem. Sembla com si haguessin assumit que l'Estat espanyol tenia la capacitat i la motivació d'actuar de manera diferent.**

En aquest sentit, la interpretació del que ha passat per part de gran nombre de dirigents polítics independentistes i intel·lectuals sobiranistes, per la qual **la sentència del Tribunal Suprem ha estat definida com una "venjança" de l'Estat, també em sembla sorprenent,** ja que assumeix, repeteixo, que aquest

tribunal, davant de l'acusació de sedició, podria haver actuat d'una altra manera. **I és que no va ser "venjança" el que va fer aquell tribunal. Fou repressió dura per establir un precedent. La duresa de les sentències (un cop descartada la rebel·lió, que els tribunals europeus haurien rebutjat) era part essencial del missatge que es volia transmetre a la societat, en particular a la societat catalana, però també a la resta de la societat espanyola. Per això és greu, perquè afecta qualsevol col·lectiu que desobeeixi les lleis que sostenen l'entramat de poder del país. I aquesta duresa, repeteixo, era enormement previsible, atesa la naturalesa de l'Estat, un Estat que no va significar una ruptura sinó una obertura del règim dictatorial anterior, que es va transformar en un Estat democràtic amb enormes limitacions en què la cultura prevalent en molts dels seus aparells és hereva d'aquell règim anterior.** Així doncs, com a resultat d'una Transició que va distar molt de ser modèlica, **aquella cultura franquista està encara molt estesa no només a molts aparells de l'Estat,** sinó també en amplis sectors de la societat civil, inclosos els grans mitjans d'informació.

Llei i democràcia no són conceptes homologables

Homologar llei, ordre i democràcia és quelcom que acostuma a fer qualsevol establishment polític que domina,

precisament, el procés de formació d'aquestes lleis. I aquesta homologació va aparèixer en la sentència que condemna els polítics empresonats. Aquesta visió penalitza per tant la desobediència civil, que històricament s'ha mostrat necessària per tal de millorar el sistema democràtic en moltes ocasions.

El moviment obrer, per exemple, no tindria molts dels drets laborals que té avui si no hagués incorregut prèviament en casos de desobediència civil. **Però tot participant en moviments de desobediència civil ha de ser conscient que patirà una sanció. La sanció en sí, per tant, no té per què sorprendre.** Però per tal que **un acte de desobediència civil tingui eficàcia i capacitat de persuasió ha de basar-se en un comportament fonamentat en un principi que sigui moralment superior al que intenta substituir, com pot ser la defensa de la democràcia, si entenem com a tal l'expressió de la sobirania popular.** I aquest és el problema en aquest cas.

Respecte a la llei no és el mateix que respecte a la democràcia

La justificació de la sentència del Tribunal Suprem és que aquesta sentència era necessària per salvaguardar la democràcia, el marc de referència de la qual és la Constitució (amb la presa d'aquest document com a punt de referència de l'expressió democràtica). Tot l'argumentari s'intentava sostenir en base a la

defensa de la democràcia espanyola. **D'altra banda, gran part dels dirigents independentistes també van utilitzar l'argument que la seva desobediència civil estava basada en el seu compromís democràtic.** Però el punt dèbil d'aquest últim argument és que quan van organitzar l'acte de l'1 de octubre del 2017, era suposadament per dur a terme un **referèndum que, tot i que va ser un magnífic acte de protesta enfront de l'Estat espanyol, no es podia llegir o interpretar com a referèndum. I van utilitzar el resultat d'aquella votació per legitimar la declaració de la independència (no desitjada per la majoria de la població catalana). I és aquest el punt feble de la seva argumentació,** del qual crec que diversos dirigents independentistes eren conscients i així ho han reconegut alguns d'ells.

D'altra banda, la duresa de les sancions prova el caràcter polític de la sentència

El Tribunal Suprem ha tingut com a objectiu sotmetre i escarmentar els líders independentistes per mostrar-los que la independència no és possible dins de l'Estat espanyol, suposadament "dels més democràtics del món". I aquesta sentència es va justificar en base a una exigència democràtica. En qualsevol cas, els dirigents independentistes els ho van posar fàcil per poder presentar-la com a tal, ja que es van saltar a la valenta totes les normes (i em refereixo a

normes i principis democràtics, i no a lleis) declarant la independència en nom del poble català, quan la majoria d'aquest poble no era independentista. I ressalto això de normes i principis, ja que no comparteixo la veneració per la llei ni el concepte d'obediència civil. Repeteixo que les democràcies s'han construït a base de desobediències civils. No hi ha conquesta social sense desobediència civil. I aquests dirigents van cometre un acte de desobediència civil, la qual cosa, previsiblement, implicaria una sanció.

Però, insisteixo, el que va debilitar el seu acte de desobediència civil va ser que van violar principis democràtics i van desenvolupar un acte (que va ser enormement important com a crítica a l'Estat per la seva constant insensibilitat cap a la mal anomenada "qüestió catalana") que es va presentar com a un referèndum (1-0), la qual cosa òbviament no era (i els dirigents de la mobilització ho sabien o haurien d'haver-ho sabut), acte que van utilitzar per justificar la independència quan, en realitat, no existia aquest mandat, fet reflectit per enquestes que demostraven que la majoria no era favorable a aquesta independència. I aquest va ser el seu gran error, ja que van donar peu al Tribunal Suprem per justificar la seva condemna, excessiva de totes totes, per haver violat la llei (que per a ells és la base de la democràcia). En portar a terme

aquests actes, aquells dirigents independentistes van diluir l'impacte moral (i la seva popularitat internacional) del fet d'estar empresonats o a l'exili, els quals es van presentar com els defensors de la democràcia quan en realitat havien violat alguns dels seus principis.

D'altra banda, una condemna tan alta quan la desobediència civil va ser pacífica confirma clarament que aquesta condemna va ser una decisió política presa amb objectius polítics i que, per tant, els presos i exiliats són presos i exiliats polítics. El fet que les penes siguin tan desmesurades es deu a un motiu clarament polític, ja que, repeteixo, tenen un objectiu polític, que és ni més ni menys que crear la imatge que cal castigar els dissidents secessionistes per tal que no s'estengui l'independentisme. En realitat, la cultura franquista està tan estesa i normalitzada que la gent que la reproduïx ni tan sols n'és conscient. **Ara bé, creure que l'Estat faria quelcom diferent és no entendre la Transició de la dictadura a la democràcia i les condicions en què es va fer. L'evidència que l'Estat resultat d'aquella transició es caracteritza per una democràcia molt (però que molt) limitada i un benestar insuficient és aclaparadora. Mirin les dades i ho veuran.**

La gran dretanització de l'establishment espanyol

En aquest sentit, no hi ha plena consciència que la vida política del país està enormement dretanitzada, on **l'herència del règim anterior ha deixat una cultura escassament democràtica molt accentuada en les dretes espanyoles**, com en queda constància en el fet que el 72% dels votants del PP i el 46% dels de Ciudadanos consideren que hauria de mantenir-se el monument feixista del Valle de los Caídos, amb el dictador enterrat allà amb tots els honors que se li atorguen en aquest monument, una cosa impensable en un país amb una cultura més democràtica, sòlida i madura. A quin país de l'Europa Occidental seria imaginable que el Tribunal Suprem **permetés a un partit d'ultradreta, de clara vocació franquista, VOX, defensor del dictador més sanguinari que hi hagi hagut mai a Europa (segons l'expert en feixisme europeu, el Sr. Malefakis, de la Universitat de Columbia –Nova York–, per cada assassinat polític que va cometre el règim de Mussolini, el de Franco en va cometre 10.000), ser part de l'acusació popular, o que el Sr. Marchena, de clara orientació dretana, presidís aquell tribunal? Definir tot el procés com a merament judicial, i per tant, neutral, és insostenible**, ja que estava imbuït d'una cultura i d'unes actituds que permetien predir fàcilment com acabaria. **Són presos polítics i les penes són clarament polítiques.**

I ara, què? Cal anar més enllà de la necessària defensa dels drets de les víctimes de la repressió

No cal dir que cal denunciar el caràcter clarament polític de la sentència, totalment desproporcionada, amb penes de presó que no s'haurien d'haver produït mai. La denúncia d'aquesta situació s'ha de fer en defensa dels drets humans, amb l'exigència que surtin de la presó immediatament. Ara bé, no crec encertat utilitzar aquesta protesta per promoure l'independentisme, com els seus dirigents, lògicament i previsible, estan intentant fer en un període electoral. I des d'aquest punt de vista, la duresa de les sancions tindrà lògicament major capacitat de mobilització. **A més anys de presó, més mobilització. Des del punt de vista electoral, la sanció del Tribunal Suprem no podria ser millor propaganda per a l'independentisme.** I sembla gairebé impossible que no fossin conscients de les conseqüències d'aquesta duresa. De fet, la sanció facilita la mobilització dels dos nacionalismes oposats. Vegin les reaccions dels dirigents del PP i de C's per constatar-ho. El seu desig d'imposar el 155 respon també a causes electorals.

Què seria desitjable que passés?

L'enorme problema, mal anomenat "problema català" (i dic mal anomenat perquè és un problema de l'Estat espanyol),

és impossible que es resolgui tenint gent a la presó. I repeteixo, tot i que el Tribunal Suprem i les dretes (i algunes esquerres espanyoles) no ho diguin, segur que ho saben. Però se'n beneficien. El nacionalisme uninacional i radial espanyolista, basat en la capital del Regne, necessita el conflicte amb els nacionalismes "perifèrics" per a la seva pròpia existència. I la història recent d'Espanya així ho demostra. Les dretes espanyoles (que són molt de dretes segons els paràmetres europeus) sempre han utilitzat el nacionalisme i el secessionisme, entre d'altres raons, per ocultar les seves polítiques socials reaccionàries. L'evidència d'això és aclaparadora, tot i que gairebé mai no se'n parli als mitjans (veure el meu article "*El triomf de les dretes amb l'ajuda dels independentistes*", *Públic*, 07.03.19)

És per això que la solució al mal anomenat problema territorial no podrà venir de les dretes i haurà de fer-ho, si arriba, únicament de mà de les esquerres. I les esquerres majoritàries a Espanya (i també a Catalunya) han de reconèixer que han dificultat enormement la solució del problema territorial i social donant suport a les dretes nacionalistes sistemàticament. El mal anomenat conflicte territorial beneficia les dretes a ambdós costats de l'Ebre. A Catalunya, les esquerres d'ERC i la CUP han donat suport a un govern

liderat per la dreta i, a Espanya, el PSOE està demanant una aliança amb les dretes. I ambdós costats de l'espectre ho fan per defensar "la pàtria" (o la Constitució en el cas del nacionalisme espanyolista), fet que redueix el necessari debat a un debat "secessió sí/secessió no", quan el futur està marcat per un escenari més complex, més variat i més democràtic que el que trobem avui.

I per arribar a aquest futur, l'única solució és que les esquerres espanyoles (incloses les esquerres ara secessionistes) s'aliïn per canviar Espanya, canviant el seu Estat perquè pugui redefinir-se Espanya, convertint-lo en un Estat plurinacional, unit des de la llibertat que suposa el dret a decidir la pertinença i articulació amb aquest Estat, com vam somiar des de la resistència antifeixista (incloent el PSOE) durant la dictadura. Fins que això no passi no hi haurà un canvi en aquestes tensions, perquè són la **millor manera d'ocultar l'enorme crisi social que els dirigents de dretes que han liderat els dos blocs nacionalistes han generat i de la que són responsables.** És per això que amb el gran soroll que està generant el tema nacional es persegueix un objectiu que beneficia les dretes espanyoles i les dretes independentistes. Avui, quan l'enorme crisi social està afectant com mai la qualitat de vida de les classes populars, les banderes borbòniques, d'una banda, i les estelades, de l'altra, oculten tota la resta. Ambdós es

beneficien de les tensions que estem veient. Que no ho veuen, les esquerres?

L'enorme crisi social

Avui la crisi social ha assolit unes dimensions sense precedents al país, resultat de l'aplicació per part dels partits governants de polítiques neoliberals (les reformes laborals regressives i les polítiques d'austeritat), sense que això aparegui en el debat polític i mediàtic del país. I les esquerres governants en són també responsables. És per això que, a menys que hi hagi un canvi profund en la seva orientació, estem condemnats a continuar amb les tensions interterritorials que oculten que molts joves d'aquest país no tenen perspectives de viure millor que els seus pares, que les desigualtats socials són de les més grans a l'Europa Occidental i que la pobresa infantil és escandalosament alta. No se n'adonen? Creure que les esquerres governants no eren conscients del que passaria és poc creïble.

No cal dir que cal protestar per les penes imposades als presos polítics. I cal protestar per les mesures repressives de l'Estat espanyol, que són una de les seves característiques. Però també cal denunciar les aliances buscades per l'esquerra

dominant a Espanya i per la incompetència i ingenuïtat (o cinisme) d'alguns dels principals dirigents dels partits de l'esquerra independentista.

Fer aquesta denúncia no és, com molts independentistes acusen els moviments arrelats al 15-M i forces progressistes com ara IU, ser equidistant o ambivalent, sinó reconèixer el repte que tenen les forces progressistes a nivell de l'Estat borbònic per tal de canviar-lo, i alhora criticar el "procés" i la independència exprés unilateral pel desastre (i no hi ha un altre terme per dir-ho) a què ens están conduint. No cal dir que la gran majoria de la població que es manifesta respon a un noble desig de canvi nacional, però una força progressista no pot oblidar mai que l'objectiu primordial ha de ser millorar el benestar i la qualitat de vida de les classes populars, i no pot ser que es facin servir les banderes i la causa nacional per ocultar el drama social que alguns dels seus dirigents han creat.

El repte electoral de les esquerres

Avui s'hauria de parlar del fet que (1) la majoria d'espanyols (incloent la majoria de catalans) viuen pitjor que a principis del segle XXI; (2) que gairebé la meitat dels

treballadors espanyols, inclosos els catalans, treballen en situacions precàries; (3) que gairebé el 40% de la població catalana que viu de lloguer està en risc de pobresa; (4) que a Espanya, inclosa Catalunya, la despesa pública en sanitat, educació, pensions, atenció a les famílies, habitatge social i un llarg etcètera, està entre els més baixos de la UE-15 i és més baix que l'any 2010; (5) que a Catalunya es gasten 626 milions d'euros menys en educació, 1.027 milions menys en sanitat o 363 milions menys en habitatge que l'any 2010, i un llarg etcètera. I per si tot això fos poc, el 79% del sòl espanyol està en risc de desertització. Aquests i altres temes que afecten enormement la qualitat de vida de la població als dos costats de l'Ebre estan sent silenciats per les banderes en temps electoral. I no és casualitat.

I aquells a Catalunya que creuen que tal crisi social es deu al fet que són part de l'Estat espanyol han de ser conscients i saber que els governs de dretes a Catalunya, amb el suport de les esquerres independentistes, van ser els que van aprovar i/o implementar les lleis que van contribuir a crear la crisi social (la qual cosa no s'explica als mitjans públics de la Generalitat, incloent TV3, que promouen gurus econòmics de clara tendència neoliberal como ara l'assessor de Davos, que es presenta com a un gran superpatriota català,

el qual, al mateix temps, dona suport a polítiques que han fet créixer les desigualtats socials a base de defensar els interessos de les rendes superiors en detriment del benestar de la majoria de catalans). Aquesta és la realitat ocultada en el debat polític i mediàtic del país. Així de clar.